

پژوهش‌های علمی و مطالعات فلسفی
رتال جامع علوم انسانی

کتاب‌شناسی

ویژه‌ی دعا در تربیت عبادی معنوی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کتاب‌شناسی ویژه تربیت عبادی معنوی

مصطفی سلیمانی^۱

دعا

سید علی خامنه‌ای، به کوشش علی‌رضا برازش، چاپ اول، تهران:

انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰ش، ۱۴۰ صفحه، رقعی.

این نوشتار، در پنج فصل تدوین شده است. «معانی دعا، اجابت و ذکر، اهمیت دعا و ذکر، شرایط دعا، شروط اجابت، فواید و دستاوردهای دعا و در دعا از خدا چه خواهیم؟ و همچنین نمونه‌هایی از کتاب‌ها و دعا‌های برجسته» عناوین فصل‌های این اثرند.

گرد آورنده کتاب، در مقدمه می‌نویسد: اولین موضوعی که علاقمند شدم درباره آن تحقیق کنم، «دعا» بود، و این امر به اوایل دهه شصت برمی‌گردد. از همان ایام تقریباً عمده آثار مکتوب پیرامون این موضوع را مطالعه کردم، ولی نکته بکر و کلیدی مبحث را در نماز جمعه و از زبان خطیب جمعه تهران دریافت کردم. «برازش» سه فایده، سه دستاورد، سه جهت و سه نکته درباره دعا که بارها و بارها از زبان آیت‌الله خامنه‌ای شنیده شده است را یادآور می‌شود و می‌نگارد:

الحق که دو نکته آن در میان مردم و حتی متدینین و افراد مأنوس با دعا و نیایش، غریب و مغفول بود و هست و حتی در کتب تالیف شده درباره دعا و نیایش نیز به نحو

۱. دانش‌آموخته حوزه علمیه قم، محقق و پژوهش‌گر.

شایسته بدان پرداخته نشده است.

استخراج و کسب معارف از دعا؛ مگر دعا کلام معصوم نیست؟ پس چرا محقق و مؤلفین کتاب‌های عقیدتی آن چنان که از گنجینه قرآن و روایات و سخنان اندیشمندان دینی بهره‌برداری می‌کنند، از این خزانه گران‌بها بهره نمی‌برند؟ این غفلت و نقص فراگیر، بارها و بارها توسط معظم‌له هشدار داده شد و برای فتح باب؛ بعضاً نکات بکر و نابی از معارف پنهان در لابه‌لای ادعیه را - البته با توجه به محدودیت زمانی خطبه نماز یا مجلس سخنرانی - بیان می‌فرمودند.

در بخش دیگری از مقدمه کتاب می‌خوانیم: از نگاه مقام معظم رهبری اجابت و دریافت حاجت؛ اصل نیست؛ مهم خود دعاست. رشد و ارتقا، حالت تضرع؛ انکسار؛ ذلت و در یک کلام، عبودیت، خیلی مهم‌تر از دریافت حاجت - حتی حاجتهای معنوی - است. توفیق هم کلام شدن با پروردگار؛ مناجات و صحبت خودمانی با حضرت حق، خیلی با ارزش‌تر از پاداش‌های دنیوی و حتی اخروی است. مقام معظم رهبری این فایده را مهم‌ترین و درک این اهمیت را کلیدی‌ترین نکته‌ی مبحث دعا می‌دانستند و می‌دانند.

علیرضا برازش در فصل‌های نخست و دوم این اثر به مطالبی مانند «رابطه قلبی انسان با خدا، حرف زدن با پروردگار، معانی ذکر، غنیمت دانستن دعا و از منظر مقام معظم رهبری» پرداخته است.

وی در این اثر در مبحثی با عنوان "مقام دعاکنندگان، بیانگر اهمیت دعا" به شخصیت پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، انبیاء عَلَيْهِمُ السَّلَام، اصحاب و حواریون پیامبران و همچنین امام خمینی (ره) اشاره کرده و در این اثر به نقل از حضرت آیت‌الله خامنه‌ای آورده است: «بدون دعا و توجه و توسل به پروردگار نمی‌شود راه را پیش برد و من اعتقاد دارم که یکی از علل موفقیت امام خمینی (ره) همین تضرع و توجه به پروردگار متعال بود.»

برازش فصل‌های سوم تا پنجم کتاب را نیز به مطالبی مانند «پیش شرط دعا، قطعیت

اجابت، اصرار بر درخواست، دست برداشتن از دعا، دستاوردهای دعا و درخواست حاجات همه انسان‌های روی کره زمین» اختصاص داده است.

همچنین در این اثر به اهمیت کتاب «صحیفه سجادیه» از منظر ایشان اشاره شده است. در این بخش، مقام معظم رهبری دعای هشتم صحیفه را یک درس بزرگ اخلاقی دانسته‌اند. علیرضا برازش این اثر را بر اساس بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای درباره دعا تدوین کرده و نرم‌افزار «حدیث ولایت» شامل متن کامل بیانات، سخنرانی‌ها، خطبه‌ها و مصاحبه‌های حضرت آیت‌الله خامنه‌ای از شهریور ۶۶ تا آبان ۸۹ را منبع پژوهش خود قرار داده است.

تعلیم و تربیت از دیدگاه امام سجاد علیه السلام
محمدجواد لیاقت‌دار، چاپ اول: تهران، دفتر نشر معارف،
۱۳۸۶ ش، ۲۶۸ صفحه، رقعی.

کتاب «تعلیم و تربیت از دیدگاه امام سجاد علیه السلام» در بر دارنده سه فصل با عناوین؛ «جایگاه دعا در نظام تعلیم»، «جایگاه و ارزش دعا» و «شرح دعای مکارم الاخلاق» است.

هدف از نگارش این اثر را مؤلف در مقدمه این گونه آورده است: "هدف از انتشار چنین گفتارهایی، اصلاح سنت راستین و زنده دعا از طریق معرفی معانی بلند ادعیه معتبر اسلامی می‌باشد. دعای اسلامی یک محرک قدرتمند انسان به سوی هدایت، کمال و ترقی است. به نظر می‌رسد در دنیای متمدن امروز که متأسفانه معرفی نامطلوب فلسفه دعا و نیایش، اثرات منفی در میان مردم می‌گذارد، سخن گفتن از دعا

و مضامین حیات بخش گفتار ائمه معصومین علیهم‌السلام، امری لازم و ضروری است. صحیفه سجادیه مستند ترین و کامل ترین نمونه اصیل مجموعه دعا‌های اسلامی است صحیفه هم کتاب دعاست و هم کتاب جهاد در تنهایی سخن گفتن در سکوت، فریاد زدن در خفقان و آموختن صامت است."

این کتاب حاوی موضوعاتی چون؛ برداشت سطحی از دعا، جایگاه دعا در قرآن، جایگاه دعا در احادیث، آثار دعا، ویژگی های دعا در نظام تعلیم و تربیت اسلامی، آداب دعا، سندیت دعای مکارم الاخلاق و سی فراز از این دعاست. از منابع مورد استناد مؤلف علاوه بر قرآن کریم می توان به کتب تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیه و آله، تفسیر نهج البلاغه، اصول و فلسفه تعلیم و تربیت، انسان و ایمان، بیست گفتار، تعلیم و تربیت در اسلام، عدل الهی، گفتارهای معنوی، علم اخلاق اسلامی و معراج السعاده اشاره کرد. مطالب و عناوینی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، از این قرار است:

تأملاتی در دعای مکارم الاخلاق و کشف و تحلیل آموزه‌ها و تعالیم امام سجاده علیه السلام در تربیت و آموزش است. در این بررسی با اشاره به اهمیت نقش دعا در نظام تعلیم و تربیت به بیان نکاتی در مورد ویژگی‌های دعا و تأثیر تربیتی آن پرداخته و ارزش دعا را از نظر برخی متفکران بازگو کرده است. سپس فرازهای دعای مکارم الاخلاق توضیح و تشریح شده و اصول و مبانی و روشهای تربیت صحیح اسلامی و نظام تربیتی اسلام از دیدگاه امام سجاده تحلیل شده است.

آداب راز و نیاز به درگاه بی‌نیاز

ابن فهد حلی، ترجمه و تحشیه محمد حسین نائیجی. چاپ

اول: تهران، انتشارات کیا، ۱۳۸۱ش، ۳۶۶ صفحه، وزیری.

این کتاب، ترجمه اثر عده‌الداعی و نجاح الساعی، تألیف ابن فهد حلی (۷۵۷ - ۸۴۱ق) است که از دیرباز مورد توجه خاص و عام بوده و همیشه در محافل روحانی و مجالس معنوی به خواندنش توصیه می‌شده است؛

علامه حسن زاده آملی (حفظه الله تعالی) در مورد این کتاب اینگونه می‌فرماید: "خوب است این کتاب‌های مفتاح الفلاح شیخ بهایی و عده‌الداعی ابن فهد حلی و قوت القلوب ابوطالب مکی کتاب درسی شود و آن گاه کتاب صحیفه‌ی سجادیه، زیور آل محمد خوانده شود تا طلاب، به حقیقت، روحانی و وارث پیامبر و ائمه شوند."

ابن فهد در این اثر، مجموعه‌ای از احادیث پیشوایان و ره‌پویان راه معنویت را با موضوع دعا و راز و نیاز گردآوری کرده است؛ مجموعه‌ای از احادیث گران‌بها که با تلاش و کوشش، چنان آنها را تألیف و انس داده که خواننده، آنها را مجموعه‌ای می‌یابد که از یک قلم و یک تن تراوش کرده است؛ با آن که در اصل، احادیثی متفرق بوده که وی از احاطه فراوانی که به احادیث داشته آنها را گلچین کرده و با هم تلفیق نموده است. مؤلف در مقدمه آورده است:

"خدای سبحان و متعالی از کرم بی‌پایان خویش، دعا را آموخت و ما را به آن فراخواند و درخواست را به بشر الهام کرد و در دعا کلید بخشش‌ها و عطاها و نهاد و برای اجابت دعا راه‌هایی قرار داد که عبارتند از: خصوصیت دعاها، اصناف دعا کننده‌ها، حالت ایشان، مکان‌های دعا و اوقات آن. به همین خاطر این کتاب را در همین موارد نگاشتم و آن را عده‌الداعی و نجاح الساعی نام گذاشتم." مطالب و عناوینی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، از این قرار است:

مقدمه: معنای دعا، تأکید بر دعا از معصومین؛

باب اول: در تحریض بر دعا، استفاده از آیه، اشکال و پاسخ، فواید اصرار بر دعا و...؛

باب دوم: در علل اجابت دعا، در وقت دعا، ادعیه پس از نماز، دعا برای تقویت حافظه و...؛

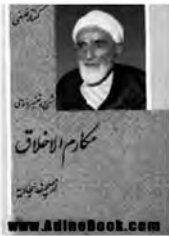
باب سوم: در احوال نیایشگر، کسانی که دعایشان مستجاب است، دعا با توکل و ...؛

باب چهارم: در کیفیت دعا، آداب قبل از دعا، صفت انبیاء و اولیا در نماز، اصرار در دعا و ...؛

باب پنجم: در ملحقات دعا، ذکر، تمجید، تمجید، تحلیل، تکبیر، تسبیح و ...؛

باب ششم: در تلاوت قرآن کریم، در نگهداری قرآن در منزل، شفا از بیماری‌ها و ...؛
خاتمه: رساله اسمای حسن الهی از ابن فهد حلی.

گفتار فلسفی (شرح و تفسیر دعای مکارم الاخلاق از

صحیفه‌ی سجادیه)

محمد تقی فلسفی، چاپ هشتم: تهران. دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۳ش، ۳ جلد،
۵۴۳ + ۵۲۹ + ۵۳۳ صفحه، وزیری.

دعای مکارم الاخلاق صحیفه سجادیه، یکی از پرشورترین و پرمحتواترین دعا‌های امام سجاد علیه السلام است که حاوی تعالیم مهم و درس‌های آموزنده و انسان ساز است که تاکنون شرح‌های زیادی بر آن نوشته شده است. شرح و تفسیر دعای مکارم الاخلاق به قلم محمد تقی فلسفی، یکی از بهترین شرح‌هایی است که بر این دعای شریف نگاشته شده است.

این کتاب، در واقع مجموعه سخنرانی‌ها و مجالس معنوی مؤلف در تهران و قم است که بعدها پس از استخراج از نوار و انجام دادن اصلاحات و تغییرهایی به شکل کتاب به چاپ رسیده است.

مهمترین امتیازات این شرح و تفسیر عبارتند از:

۱. نثر و شیوه بیان مطالب، بسیار ساده و روان است؛ به طوری که هر انسان علاقه

مندی با هر میزان اطلاعات مذهبی می‌تواند به خوبی از این کتاب بهره گیرد و با

خواندن آن از معارف الهی لذت ببرد.

پیچیده‌ترین مباحث معنوی و فکری در این کتاب، با زبانی ساده و شیرین مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و خواننده با خواندن آن احساس کسالت نمی‌کند.

۲. از آنجا که مؤلف سالیان سال در روایات و احادیث اهل بیت علیهم‌السلام مطالعه و تحقیق نموده و احادیث را از آن جهات متعدد مورد بررسی و توجه قرار داده است، ضمن ترجمه و تفسیر دعای مکارم الاخلاق به مناسبت هر جمله، یک یا چند حدیث ذکر کرده که بر غنای مطالب افزوده و ارزش کتاب را دو چندان نموده است.

۳. موضوع اصلی اثر، دعای مکارم الاخلاق است، اما ضمن شرح و تفسیر آن یک دوره کامل از معارف و عقاید اسلامی به طور خلاصه بیان شده است؛ از مباحث اعتقادی مانند ایمان و کفر تا مباحث اخلاقی مانند عزت نفس، عجب و ...

مؤلف در ابتدای هر فصل، جمله یا جمله‌های کوتاه از دعای مکارم الاخلاق را در ابتدا ترجمه و پس از آن شرح و تفسیر کرده است و ضمن آن مهمترین مبحث مربوط را با استناد به آیات و احادیث تبیین کرده است. مطالب و عناوینی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، از این قرار است:

(جلد اول): پیامبران الهی و دعاء، ذکر صلوات و دعاء، درخواست ایمان کامل، فرق بین اسلام و ایمان، درجات و مراتب ایمان، بهترین نیت، بهترین عمل، تخلق به مکارم اخلاق، درخواست مصونیت از مباهات، توازن بین جسم و روح، بهره‌مندی از هدایت صالح، درخواست طول عمر مشروط، درخواست محبت دشمنان، درخواست تبدیل حسد به مودت؛

(جلد دوم): شکر نعمت و کفران آن، زیور صالحین، گسترش عدل، نشر خوبی‌های دیگران، درخواست وسعت رزق، درخواست قوت در ایام ناتوانی، یاری نخواستن از غیر خدا موقع اضطرار، ستایش باری تعالی، اعتراف به احسان خدا، درخواست سخن گفتن

در هدایت مردم؛

(جلد سوم): هدایت و راهنمایی، درخواست شایستگی، درخواست پیروزی قیامت، پناه دل‌های غمگین، درخواست دفع عوامل ضرر و زیان، تقاضای نعمت غذا، امام و درخواست اصلاح.

ادب حضور (ترجمه‌ی فلاح السائل)

سید رضی‌الدین علی بن طاووس، ترجمه محمد روحی. چاپ

دوم: قم، انتشارات انصاری، ۱۳۸۴ش، ۵۱۲ صفحه، وزیری.

این مجموعه، ترجمه‌ای از کتاب فلاح السائل و نجاح المسائل فی عمل الیوم و اللیله است که درباره‌ی اعمال عبادی شبانه‌روز نگاشته شده است.

مهمترین ویژگی‌های این کتاب معنوی عبارت است از:

۱. مؤلف، فقط به جمع‌آوری دعاها همت نگماشته، بلکه از میان نکته‌ها و اسرار و مشاهده‌های شخصی خود درباره مقامات اولیاء، نحوه تحصیل اخلاص در عبادات، پرداختن اعمال از نواقص، حضور قلب و زدودن حالت غفلت کوتاهی نکرده است.
۲. بیانیه‌ها و توضیح‌های مؤلف تقلیدی نبوده بلکه وی نکته‌هایی را که خود بدان دست یافته و با جان و دل لمس نموده برای خوانندگان کتابش بیان کرده است.
۳. در این اثر عقل، نقل و عرفان به هم آمیخته است؛ یعنی مؤلف با تمام مقام علمی، عملی و عرفانی که داشته، سر سپرده تمام بیانات الهی و معصومین علیهم‌السلام است و همواره به آنها استشهاد می‌کند.

او با اندیشه ژرف و ملکوتی خویش، اسرار آیات و روایات را برای کسانی که حظی و از ذوق و عرفان ندارند، تابناک می‌کند و احکام و آداب اسلام را چنان توجیه می‌کند که هر عاقلی ملزم به اعتقاد و عمل به آن می‌گردد. او گاه با تصریح و گاه با اشاره از تجربه شخصی و مشاهده درونی خود پرده بر می‌دارد و با این کار خواننده را به عمل بر احکام، آداب ظاهری و معنوی اعمال و عبادات ترغیب می‌کند.

۴. عالمان و عارفان بسیاری، خواندن و عمل کردن به کتاب شریف را به سالکان راه حق توصیه کرده‌اند و آن را جزء کامل‌ترین اثرهای ادعیه نام برده‌اند. مطالب و عناوینی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، از این قرار است:

مقدمه مؤلف: سبب تألیف کتاب، رفع یک شبهه، اسناد و روایات کتاب، روش تألیف کتاب؛

فصل اول: پیامدهای سبک شمردن نماز؛

فصل دوم: شرایط نماز مطلوب؛

فصل سوم: فضیلت و آثار دعا از دیدگاه قرآن؛

فصل چهارم: فضیلت و آثار دعا از دیدگاه روایات؛

فصل پنجم: برتری دعا و مناجات از تلاوت قرآن؛

فصل ششم: شرایط استجاب دعا از دیدگاه عقل؛

فصل هفتم: شرایط استجاب دعا از دیدگاه روایات؛

فصل هشتم: فواید مناجات کردن و فضیلت دعا برای مؤمنین؛

فصل نهم: احکام و آداب مقدمات طهارت و ادعیه آن؛

فصل دهم: آداب معنوی طهارت از دیدگاه عقل؛

فصل یازدهم: احکام و آداب و ادعیه وضو؛

فصل دوازدهم: احکام و آداب تیمم بدل و از وضو؛

فصل سیزدهم: احکام و آداب غسل از دیدگاه عقل و نقل؛

فصل چهاردهم: ادعیه هنگام ورود به مسجد؛

فصل پانزدهم: تعیین نخستین نماز واجب.

راز و رمز نیایش

اسدالله اسدی گرمارودی، چاپ سوم: تهران، نشر سبحان، ۱۳۷۶ش، ۱۶۷ صفحه، رقعی.

در این کتاب نگارنده کوشیده است تا با تشریح و تبیین حقیقت

دعا و نیایش پاسخگویی به پرسش‌های مربوطه و بیان شرایط آداب دعا راه درست مناجات و ایجاد ارتباط فکری عمیق و صحیح با پروردگار را بنمایاند.

مؤلف با استناد به کتاب‌های تفسیر و حدیث، جایگاه و مقام دعا و مناجات در اسلام را ترسیم کرده و آوردن نقل قول‌هایی از دانشمندان و شخصیت‌های جهانی، ارزش و ارج و قرب مناجات را در میان سایر فرهنگ‌ها و ادیان نشان داده است. مهمترین ویژگی این کتاب را می‌توان در این دانست که مؤلف، با بهره‌گیری از شیوه‌ی سوال و جواب مسائل مهمی را برای خوانندگان بیان کرده و از سوی دیگر پاسخ سوال‌های مطرح شده نیز بسیار کوتاه، مفید و جامع است. همین ویژگی، در جذب مخاطبان جوان بسیار مؤثر خواهد بود. مهمترین ویژگی‌های این کتاب معنوی عبارت است از:

(بخش اول): راز و نیایش: تعریف دعا، فرق دعا و ندا، ضرورت بحث دعا، جایگاه دعا در شریعت اسلام، فطری بودن دعا و نیایش آدمی، نظر برخی دانشمندان پیرامون دعا، پرسش‌هایی پیرامون دعا و پاسخ‌های آنها، فواید دعا، فواید دعا در حق امام زمان (عجل الله تعالی)، دعای چه کسانی مستجاب می‌شود و ...؛
(بخش دوم): رمز نیایش: شرایط دعا، آداب دعا، آداب قبل از دعا، آداب هنگام دعا، آداب پس از دعا و ...

شهود و شناخت

حسن ممدوحی، چاپ اول: قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۳ش، دو

جلد، ۵۶۰ + ۶۰۸ صفحه، وزیری.

این کتاب شرحی است بر دعا‌های صحیفه سجادیه که ابتدا مؤلف در قالب برنامه‌ای رادیویی در رادیو معارف اجرا کرده و سپس بنا به حسن استقبال شنوندگان به شکل کتاب تدوین شده است.

شیوه کار مؤلف، این گونه است که ابتدا هر یک از دعاها به فرازهایی تقسیم شده و پس از ترجمه، به شرحی مختصر و بیان نکته‌های مهم مبادرت شده است. غالب مطالب طرح شده در شرح، با سعی در ساده نویسی از قرآن کریم کتاب‌های روایی مرجع، نهج البلاغه، تفسیر المیزان، اسفار، شفاء، فصوص الحکم، فتوحات مکیه و تمهید القواعد تنظیم و تبیین گردیده است. مؤلف در مقدمه آورده است:

"شهود در دید معصومانه اولیاء دین، پایه شناخت و جهان‌بینی آنان است و این واقعیت حیرت انگیز در فرازهای گوناگون دعاها و نیایش‌ها و شکل و محتوای آنها پیداست. از این رو، ترجمه و شرح این صحیفه مکرمه را شهود و شناخت نامیدیم." پیشگفتار عالمانه و محققانه مؤلف، از مهمترین امتیازهای این کتاب محسوب می‌شود. این مقدمه‌ی مفصل شامل این مباحث است:

تعریف دعا به مفهوم ماهوی، به خواص ماهوی، به طور وجود و به مصداق، ضرورت دعا، ضرورت عقلی نیایش، تاریخ دعا، اقسام دعا، دعای لفظی، دعای مصداقی، دعای قلبی، دعای تکوینی، ارکان دعا، حقیقت دعا و آثار آن، موانع دعا، زبان دعا و ...

آیت الله جوادی آملی بر این کتاب، مقدمه‌ای محققانه نوشته و ضمن آن اهمیت دعا و نیایش در فرهنگ اسلامی را با استناد به آیات و روایات و کلام بزرگانی چون ابن سینا تبیین نموده است: کسی که کوثر دعا محروم باشد، از چشمه دعوت الهی مهجور بوده و از اصل حیات مهجور است، چون تارک دعا دعوت خدای سبحان را نیز پاسخ نداد و فرمان (ادعونی استجب لکم) را امتثال نکرد و ... مطالب و عناوینی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، از این قرار است:

(جلد اول): مفهوم اول و آخر بودن در مورد خداوند، سپاس‌گزاری از منعم و مراتب

آن، ستایش نامحدود و بی مرز از هر جهت، ویژگی بارز رسول اکرم، اهمیت شفاعت، حقیقت و اقسام ملائکه، فضائل یاران پیامبر اکرم، صیانت و پاسداری از دین و...؛ (جلد دوم): راز تشویق به حاجت خواهی، مدح ظلم ستیزی، توحید افعالی، دیدگاه معقول درباره فقر و ثروت، لزوم پذیرش دستوره‌های خدا، اشاره به مفهوم جهل و غفلت، نیت صالح، طلب اصلاح نفس، راه‌های ارضای نیازها، میانه‌روی در امور و ...؛

نجوای عاشقانه با مناجات شعبانیه

محمدتقی مصباح یزدی، چاپ دوم: قم، انتشارات مؤسسه

آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۳ ش، ۱۵۲ صفحه، پالتویی.

این نوشتار، گزیده‌ای است از سخنرانی‌های مؤلف در شرح بخش‌هایی از مناجات شعبانیه که بعد از نگارش و تحقیق مجدد به شکل کتاب به چاپ رسیده است. این کتاب که چهارمین مجلد از مجموعه‌ی عرفان و یک مجلد از سلسله گفتارهای فرهنگی است، در بردارنده‌ی گزیده‌ای از درس‌های ایشان در شرح مناجات شعبانیه است که در دفتر مقام معظم رهبری در قم ایراد شده است. بیان ساده و رسا، رجوع به قرآن، احادیث و ادعیه، باز کردن سوالات رایج در مورد دعا و بحث کردن از بعضی مفاهیم پیچیده‌ی عرفانی با زبانی همه فهم و بیان مثال‌هایی ساده از زندگی عادی و خاطرات خویش و بعضی از علما، این مجموعه را برای اقشار مختلف قابل استفاده کرده است. فصل‌بندی دقیق موضوعی هم فرصت جستجو را برای مخاطبین و پژوهشگرانی که به دنبال بحث‌های جدی‌تر و گزیده‌تر هستند فراهم می‌کند. مهمترین ویژگی این شرح بیان عالمانه و زبان ساده و روان به خوانندگان عرضه شده است. مطالب و عناوینی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، از این قرار است:

تأثیر صلوات در استجاب دعا، دعای ویژه اهل بیت، مفهوم ندا و دعا و مناجات، معنای

فرار به سوی خدا، معنای تضرع، معنای رحمت و غضب الهی، انتخاب اسامی خدا، آثار محبت خدا، معنای شوق و محبت خدا، وظیفه اهل ولایت، مناجات‌های برتر و ...

تفسیر و شرح صحیفه سجادیه (دیوار عاشقان)

حسین انصاریان، چاپ پنجم، تهران: انتشارات پیام آزادی،

۱۳۷۸ ش، ۴۴۴ صفحه، وزیری.

از جمله کتاب‌هایی که در شرح و تفسیر صحیفه سجادیه نوشته شده کتاب "دیوار عاشقان" می‌باشد. مصحح و اعراب‌گذار این اثر، حسین استاد ولی می‌باشد. چاپ اول این کتاب در سال ۱۳۷۱ انجام شده است. آنچه که در جلد اول این کتاب می‌بینیم بعد از فهرست، مطالب تقریظی است که محقق عظیم الشان استاد محمد تقی جعفری (رحمه الله علیه) بر این اثر داشته‌اند.

سپس مؤلف در پیشگفتار، انگیزه‌ی خود از نوشتن این کتاب را، انجام برنامه‌ای در مسیر فرهنگ سعادت بخش الهی معرفی می‌کند و با قلمی ادبی به تمجید از صحیفه سجادیه پرداخته و از غفلت جامعه‌ی شیعی از صحیفه سجادیه و نهج البلاغه اظهار تأسف می‌نماید. بعد از آن قسمتی از کتاب را به زندگی پرفروغ امام زین العابدین علیه السلام اختصاص داده و از ولادت و نام و کنیه‌ی آن حضرت تا عبادت و مناجات و شخصیت و اخلاق و رفتار آن حضرت را بیان نموده است. سپس یکی یکی از دعاهای امام علیه السلام را آورده و به شرح و توضیح آن‌ها پرداخته است به این شکل که اول متن هر دعا را به طور کامل آورده، و بعد از آن به شرح و تفسیر آن به صورت بسیار مفصل و عمیق و جامع پرداخته است.

جامعیت مطالب مطرح شده، حکایات و لطایف و اشعار عارفانه و مناجاتی، نثر ساده و روان و یکدست و تقریظ عالمانه علامه محمد تقی جعفری، یکی از کامل‌ترین کتاب

در زمینه صحیفه سجادیه را پایه گذاشته است.

از دیگر مزایای این اثر می توان به اضافه کردن بیش از ۲۵۰ موضوع تحت اشراف مؤلف به برخی از فرازهایی که قبلا شرح نشده بود، تلطیف در اشعار کتاب و شناساندن شاعر، شماره‌گذاری فرازهای صحیفه سجادیه، تنظیم ترجمه‌های مربوط به فرازهای دعا به صورت جداگانه، تنظیم فهرس متنوع در مجلدی مستقل، تنظیم فهرست موضوعی مطالب در مجلدی مستقل، ارائه داستان‌های کتاب در مجلدی مستقل و حذف برخی از مطالب که مناسب امور اجتماعی سال‌های تألیف کتاب بوده است (با اشراف مؤلف) اشاره کرد.

این اثر، مرجعی برای آثار تحقیقی طلاب و گروهی از اندیشمندان دانشگاهی، در سطوح مختلف و مصدری برای پایان‌نامه‌های علمی قرار گرفته است. حروف‌چینی جدید و مقابله متن با دست‌نوشته‌های مؤلف، بازبینی متن و اعمال بازنگری با اشراف مؤلف، موضوع‌گذاری جهت سهولت دسترسی به مطالب، ویرایش ادبی متن فارسی و عربی، بازنگری اعراب و ترجمه روایات، جایگزینی ترجمه جدید مؤلف از آیات قرآن مجید، نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه و استخراج منابع و تطبیق روایات با مصادر روایی شیعی و سنی از ویژگی‌های این اثر است.

این اثر، یکی از مفصل‌ترین آثار در زمینه ی شرح و صحیفه‌ی سجادیه می‌باشد.

حضور و مراقبه (به انضمام شرح مناجات العارفين)

سیدعلی طباطبایی، چاپ اول: قم، انتشارات بخشایش،

۱۳۸۲ش، ۲۰۰ صفحه، رقعی.

این کتاب، دارای دو بخش است:

(بخش اول)، رساله‌ای است درباره حضور و مراقبه و بیان راه‌های تکامل انسان.

(بخش دوم)، شرحی است بر مناجات العارفين از مجموعه مناجات خمسہ عشر امام سجاده علیه السلام این رساله شامل یک مقدمه و چهار بخش است و در پایان آن ترجمه روانی از دعای کمیل آمده است. مؤلف در مقدمه، تعریفی از مناجات و شناخت عارف بیان می‌کند و سپس مناجات عارفین را در چهار بخش با این عنوان‌ها شرح می‌کند: جهان‌بینی عارفان و بیان طرز تفکر و بینش اهل عرفان دعا و درخواست عارفان، تشریح طعم شیرین بندگی در وادی عرفان، نیایش پایانی و درخواست بقای حال عرفانی. مؤلف در شرح خود از کتاب‌های عرفانی مانند: شرح فصول الحکم، فتوحات، مثنوی معنوی، مصباح الانس و هزار و یک نکته ی علامه حسن زاده آملی (حفظه الله تعالی) بهره برده است.

نقش دعا در زندگی انسان‌ها

سید حمید فتاحی. چاپ اول: قم، نشر مرتضی، ۱۳۷۱ ش، ۲۰۱

صفحه، رقعی.

در این اثر فواید و نقش مفید دعا در زندگی فردی و اجتماعی انسان به ویژه در عصر حاضر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است مؤلف با بهره‌گیری از آیات و روایات و همچنین کتاب‌های بزرگانی مانند علامه جعفری، شهید مطهری، ویلیام جیمز، آلکسیس کارل، فواید دعا را به شرح ذیل تشریح و تبیین نموده است:

دعا مهم‌ترین عبادت و ارتباط مستقیم بین خالق و مخلوق است، دعا وسیله‌ای مهم برای از بین بردن یأس و ناامیدی، رابطه دعا و ثبوت اختیار و نفی اجبار، دعا و خودسازی، دعا و کار و کوشش، دعا عامل مهم برای نفی حسادت‌ها، دعا کبر را می‌زداید، رابطه دعا و رضا به قضای الهی، مسئله بدأ، شرایط استجاب دعا.